

Sveavägen 59
Box 350, SE-101 26 Stockholm, Sweden

Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter
The Swedish federation for Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Rights
Member of The International Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and
Intersex Association (ILGA)

Förbundskansli
+46 8 50 162 900
forbund@rfsi.se

RFSL Info & Media AB
+46 8 50 162 910
komut@rfsi.se
www.rfsi.se

Fax
+46 8 50 162 999

Webb
www.rfsi.se

REMISSYTTRANDE
2012-10-31

Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM

Remissyttrande *En ny brottsskadelag* - SOU 2012:26

RFSL (Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter) har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet *En ny brottsskadelag* (SOU 2012:26). RFSL lämnar härmed följande synpunkter:

Inledning

RFSL har granskat betänkandet främst utifrån ett hatbrottsperspektiv, vilket innebär att fokus ligger på hur föreslagna eller uteblivna ändringar kan påverka brottsutsatta hbtq-personer (homosexuella, bisexuella, transpersoner och andra personer med queera uttryck och identiteter). RFSL har lagt särskild tonvikt på resonemanget i kapitel 6 huruvida rätten till brottsskadeersättning för kränkning ska utvidgas till vissa ärekränkingsbrott, samt kapitel 7 rörande om att eventuellt lindra brottsoffrets skyldighet att på egen hand kräva betalning av den skadeståndsskyldige.

Ställningstaganden

RFSL anser i förbindelse med utredningens förslag:

- att det finns en inkonsekvens i lagstiftningen när det gäller skydd för särskilt utsatta grupper, och att de diskrimineringsgrunder som återfinns i diskrimineringslagen inte återspeglas i rätten till brottsskadeersättning vid ärekränkning utifrån dessa aspekter,
- att betänkandet saknar en grundlig analys utifrån ett brottsofferperspektiv,
- att utredningen saknar referenser till välkänd kunskap angående omfattningen av hatbrott på internet, och

- att utredningen saknar verksamma förslag som avser möta behovet av att bekämpa brott på internet.

RFSL föreslår:

- att de diskrimineringsgrunder som inkluderas i diskrimineringslagen bör återfinnas i samtliga relevant lagstiftningar inklusive brottskadlagen,
- att rätten till brottskadeersättning ska omfattas av brottsoffer utsatta för ärekränkning relaterat till sexuell läggning, könsuttryck och/eller könsidentitet (samt övriga diskrimineringsgrunder),
- att internet ska inkluderas som en arena för brott som berättigar till brottskadeersättning, och
- att brottsoffrets skyldighet att på egen hand kräva skadestånd/betalning inte ska bibehållas.

Problembeskrivning

Eva Tiby, professor i kriminologi, visar i en studie av cirka 2 000 hbt-personer att ungefär hälften rapporterar att de utsatts för hatbrott i någon form. Brotten utförs i skolan, på jobbet, ute på krogen eller nattlivet eller av den brottsutsattas nära och kära. Enligt Ungdomsstyrelsens rapport *Hon, hen, han* har 19 procent i gruppen homo- och bisexuella 16–25-åringar utsatts för fysiskt våld av en förälder, partner eller annan närstående vuxen. Det är en dubbelt så stor andel som bland unga heterosexuella. Brottsförebyggandet (BRÅ) visar i *Hatbrott 2011. Statistik över polisanmälningar identifierade hatbrottsmotiv* (Rapport 2012:7) att 8 procent av hatbrotten 2011 begicks via internet. När det gäller homo-, bi- och heterofobiska motiv är siffran ännu högre: 14 procent. ”Ärekränkningar på internet blir allt vanligare”, konstaterar Brå när det gäller dessa motiv (Brå Rapport 2012:7, s. 55).

RFSL:s brottsofferjour möter flertal individer utsatta för brott på internet. Det kan exempelvis vara en ung person som utsätts av sina klasskamrater, en våldsam partner som hotar och kontrollerar via nätet eller rykten som sprids om en persons sexuella läggning och/eller könsidentitet som kan vara en del av ett kollektivt våld motiverat av hedersnormer. De hbtq-personer som söker stöd hos RFSL:s brottsofferjour uppvisar många gånger en omfattande problembild i form av psykisk ohälsa, och därmed också sämre möjligheter att t ex genomföra skolgång eller arbetsuppgifter. Hbtq-personer kan ha särskilt svårt att själva utkräva ersättning från gärningspersonen. Detta eftersom de kan uppleva en ökad risk för repressalier från gärningspersonen, risk för upprepat våld, att brottsoffret skäms, lider av så kallad internaliserad

homo/bi/transfobi och tar på sig ansvaret för det brott den utsatts för. Det kan också handla om att inte våga eller kunna vara öppna med sin sexuella läggning och/eller könsidentitet.

Den nya diskrimineringslagen trädde i kraft 1 januari 2009. Lagen innefattar diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning och ålder. RFSL anser att det är mycket otillfredsställande att den svenska lagstiftningen sammantaget inte är logisk i meningen att det är förbjudet att diskriminera människor på grund av könsöverskridande identitet eller uttryck, samtidigt som det är fullt tillåtet att hetsa i ord mot transpersoner. Samma inkonsekvens återfinns när det gäller rätten till brottsskadeersättning, vilken saknas för brottsoffer som utsatts för ärekränkning relaterat till sexuell läggning, könsidentitet och/eller könsuttryck. Detta är något som RFSL tidigare påpekat. RFSL anser att detta förhållningssätt blir mycket problematiskt, särskilt när det avser ärekränkingsbrott som avser att kränka en person utifrån dennes (uppfattade) sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Lagstiftarens avsikt med straffskärpningsregeln har varit att markera mot brott som begås med bland annat dessa motiv. Det bör därför åtföljas av motsvarande rätt till brottsskadeersättning.

Utredningens analys

Utredningens ofullständiga analys märks inte minst i 6.6.2 *Argument som talar mot en utvidgad rätt till brottsskadeersättning för kränkning*. Där återfinns följande skrivning:

Direktivens utgångspunkt är emellertid att ärekränkingsbrotten inte heller fortsättningsvis ska ge brottsskadeersättning. Den utgångspunkten är också väl förenlig med de särskilda åtalsbegränsningar som finns. Det är ur systematisk synvinkel naturligt att brott som inte ens ligger under allmänt åtal inte ger rätt till brottsskadeersättning. Detta är dock inte något självständigt bärande argument. Det skulle istället kunna visa att tiden är mogen för att se över de särskilda åtalsreglerna, något som dock ligger utanför denna utredning. I vart fall tills en sådan översyn av åtalsreglerna sker är ett argument av större bärkraft att en utvidgning skulle medföra utredningsproblem. Eftersom förundersökning inleds endast i ytterst få fall vid ärekränkingsbrott kan man anta att det underlag som kommer att ligga till grund för ansökningar om brottsskadeersättning kommer att vara bristfälligt i de flesta fall. Det skulle vara svårt att konstatera både om ett brott har begåtts över huvud taget, och vilka konsekvenser det i så fall har fått.

Utredningens slutsats är att rätt till brottsskadeersättning för ärekränkingsbrott inte bör införas. Utredningen menar:

Brottslighetens omfattning på internet är inte känd eftersom det inte finns någon s.k internetmarkering i polisens anmälningssystem. Internets gränslöshet gör också att effekterna av en utvidgad rätt till ersättning är svåra att bedöma. De statsfinansiella konsekvenserna av en utvidgning kan därför inte heller överblickas. De problem som finns kring ärekränkning på internet är större än frågan om brottsskadeersättning, och kan behöva utredas utifrån andra utgångspunkter. (s. 15)

RFSL menar att rätten till brottsskadeersättning bör utgå från brottsoffers rätt till ersättning vid utsatthet, oavsett vilken arena brottet utförts på. Brottsoffer ska självklart inte belastas med konsekvenser för att polisens anmälningssystem är otillfredsställande vad gäller möjligheten att sammanställa statistik för internet som arena för brott. Utredningen tycks inta ett perspektiv där internet

som arena för brott särskiljs från andra platser. I den del av utredningen som avser barn som bevittnar brott, har utredningen däremot valt att aktivt föreslå Rikspolisstyrelsen att införa sätt att notera förekomsten av barn i anmälningssystemet. Motsvarande förslag finns inte när det gäller brott på internet, vilket visar på en inkonsekvens i utredningen. I detta fall hänvisas inte till brister i nuvarande system som ett hinder. RFSL menar att utredningen bortsett från möjligheten att specificera vilka systemändringar som den vill se för att möta skadeverkningarna av brott utförda på internet, exempelvis genom att föreslå förändringar för att göra det möjligt att föra statistik på dessa brott.

RFSL har valt att inte ta ställning till av utredningen i övrigt framlagda förslag.

Ulrika Westerlund
Förbundsordförande RFSL

Christian Antoni Möllerop
Vice förbundsordförande RFSL

Johanna D Wistedt
Ledamot RFSL:s förbundsstyrelse

Sofia Kuno
Brottsoffersamordnare RFSL